

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ**

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«РОЗВИТОК ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ»**

Студентки 4 курсу, АПУА групи

Освітньої програми

Публічне управління та адміністрування

Спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування

Ступеня вищої освіти бакалавр

Слободянюк Ірини Володимирівни

Використання чужих ідей, результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Науковий керівник:

Лазор Оксана Дмитрівна

Професор, доктор наук з державного управління, професор
кафедри публічного управління та адміністрування

Розширена шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS
Голова комісії _____
Члени комісії _____

м. Вінниця

2024 р.

АНОТАЦІЯ

Слободянюк Ірина Володимирівна. Розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні. Кваліфікаційна робота на правах рукопису. 281 Публічне управління та адміністрування. **Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2024. 90 с.**

У кваліфікаційній роботі розкрито теоретико-методологічні засади розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. З'ясовано нормативно-правове тло проблеми розвитку об'єднаних територіальних громад.

Визначено стан об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану. Також проаналізований розвиток об'єднаної територіальної громади на прикладі Вінницької міської територіальної громади у економічному, соціальному та культурному аспектах.

Сформульовано перспективи і шляхи розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації, а також запропоновано рекомендації для удосконалення процесу розвитку об'єднаних територіальних громад.

Ключові слова: публічне управління, децентралізація влади, об'єднана територіальна громада, органи місцевого самоврядування.

SUMMARY

Slobodyaniuk Iryna. Development of united territorial communities in the conditions of decentralization of power in Ukraine. Qualification work on manuscript rights. 281 Public management and administration. **Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, 2024.**

The theoretical and methodological principles of the development of united territorial communities in the conditions of decentralization are disclosed in the qualification work. The regulatory and legal background of the problem of the development of united territorial communities has been clarified.

The state of united territorial communities in the conditions of decentralization and martial law is determined. The development of the united territorial community on the example of the Vinnitsia urban territorial community in economic, social and cultural aspects is also analyzed.

The prospects and ways of development of united territorial communities in conditions of decentralization are formulated, and recommendations for improving the process of development of united territorial communities are also proposed.

Key words: public administration, decentralization of power, united territorial community, local self-government bodies.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ.....	8
1.1. Поняття та характерні риси об'єднаної територіальної громади.....	8
1.2. Історіографія проблеми дослідження об'єднаних територіальних громад.....	16
1.3. Правове регулювання розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації.....	20
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	28
2.1. Трансформація адміністративно-територіального поділу у контексті децентралізації.....	28
2.2. Стан об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану.....	36
2.3. Характеристика Вінницької міської об'єднаної територіальної громади.....	40
Висновки до другого розділу.....	55
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	58
3.1. Зарубіжний досвід розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації.....	58
3.2. Перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації.....	63
3.3. Практичні рекомендації для удосконалення розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану.....	66
Висновки до третього розділу.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	78

ВСТУП

Актуальність. В умовах децентралізації влади ця тема є дуже важливою та актуальною. Реформа, пов'язана з децентралізацією влади в Україні зумовлює собою делегування більшої кількості ресурсів і повноважень місцевій владі. Ця реформа спрямована на збільшення самостійності місцевих громад у прийнятті рішень та забезпеченні якісних послуг громадянам. Розвиток об'єднаних територіальних громад важливий для забезпечення рівномірного розподілу ресурсів і соціально-економічного розвитку різних регіонів України.

Для наукового дослідження обрано актуальну на сьогодні тему. Об'єднані територіальні громади (ОТГ) – це добровільне об'єднання територіальних одиниць, зумовлені реформою про децентралізацію влади. Розвиток ОТГ передбачає впровадження нових реформ, управлінських практик, які забезпечать більш ефективну роботу органів місцевого самоврядування, а також розвиток територіальних громад.

Тема розвитку об'єднаних територіальних громад актуальна також у контексті міжнародної співпраці, обміну досвідом і підтримки з боку міжнародних партнерів. Саме тому для розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації в Україні важливим є досвід децентралізації в зарубіжних країнах.

Дослідженню даної теми присвятили свої праці такі науковці у сфері державного управління: О.В. Бабіч, О.С. Головка, І.А. Грицьк, О.Д. Лазор, О.Я. Лазор, І.І. Калиниченко, В.В. Кононенко, Ю.Л. Панейко та інші. Науковці з державного управління займались дослідженнями процесу реформи децентралізації влади в Україні, визначали позитивні та негативні наслідки для нашої держави, а також вивчали і вивчають особливості системи об'єднаних територіальних громад. Багато праць, пов'язаних з правовим регулюванням процесу децентралізації влади в Україні та організацією роботи органів місцевого самоврядування, також відображені у вітчизняній науковій літературі. Правовий аспект проблеми розвитку об'єднаних територіальних громад досліджено такими науковцями у сфері права: О.М. Баймуратовим, О.В. Батановим, Н.Р. Нижник, Н.В. Камінської та інших.

Об'єкт дослідження. Процес становлення територіальних громад.

Предмет дослідження. Розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації публічної влади в Україні.

Мета і завдання дослідження. Головною метою дослідження є розробка практичних рекомендацій для удосконалення розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації на основі аналізу теоретико-правових та прикладних досліджень. На досягнення цієї мети були поставлені такі **завдання**:

- дослідити поняття та характерні риси об'єднаної територіальної громади;
- проаналізувати літературні джерела досліджень;
- охарактеризувати правове регулювання розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації;
- розкрити сучасний стан системи управління об'єднаними територіальними громадами;
- проаналізувати сучасний стан об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану;
- охарактеризувати систему об'єднаних територіальних громад на основі Вінницької міської територіальної громади;
- проаналізувати зарубіжний досвід розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації;
- описати перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації.
- сформулювати практичні рекомендації стосовно удосконалення розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань були використані такі методи:

- *діалектичний метод* для дослідження поняття та основних рис об'єднаних територіальних громад;
- *системно-науковий метод* для дослідження сучасного стану та напрямків розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації;

- *метод класифікації* для угруповання того чи іншого явища за певними ознаками;

- *метод тлумачення права* для дослідження змісту чинного законодавства, яке регулює розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації;

- *метод спостереження* для дослідження та аналізу організації роботи Вінницької міської об'єднаної територіальної громади;

- *метод абстрагування* для вивчення конкретної властивості певного предмету без урахування сторонніх факторів (вивчення поняття термінів «децентралізація», «територіальна громада», «об'єднана територіальна громада»);

- *метод аналізу* для вивчення процесу децентралізації влади в Україні, Польщі, Естонії окремо; для аналізу організації роботи органів місцевого самоврядування, зокрема, Вінницької міської об'єднаної територіальної громади;

- *метод індукції* для формулювання узагальнюючих висновків про те чи інше явище на основі вивчених ознак;

- *порівняльно-правовий метод* для встановлення спільного/відмінного у практиці розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації в Україні та зарубіжних країнах.

Практичне значення одержаних результатів. Унаслідок дослідження розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації в Україні у роботі сформульовано практичні рекомендації з удосконалення системи управління об'єднаними територіальними громадами. Ці рекомендації слід застосувати у подальших програмах стратегій розвитку об'єднаних територіальних громад, особливе значення вони мають для маленьких ОТГ. Наприклад, розвиток процесу цифровізації потрібно взяти до уваги у програмах розвитку для сільських ОТГ, що в подальшому посприє підвищенню інформаційної обізнаності громадян, безперервному доступу до освітніх послуг та інформації тощо. Подібні рекомендації, наведені в роботі, дуже важливі для ефективного розвитку об'єднаних територіальних громад у сучасних умовах.

Апробація одержаних результатів здійснювалась під час проведення круглих столів «Філософсько-методологічні та гносеологічні проблеми публічного

управління» (17 листопада 2023 р. м. Вінниця); – «Теоретичні аспекти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації публічної влади в Україні» [1] та «Глобальні тенденції та національні особливості публічного управління та адміністрування» (22 грудня 2023 р. м. Вінниця) – «Зв'язок національної економіки та державного управління» [2, с. 262-265], а також у курсовій роботі за темою «Розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації» [3].

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків і списку використаних джерел.

Вступ займає 4 сторінки кваліфікаційної роботи.

Основний матеріал роботи викладений у вступі, трьох розділах та висновках, що складає 75 сторінок. Робота містить 6 таблиць з аналітичною складовою. Висновки викладені на 4 сторінках. Перелік використаних джерел складає 93 одиниці.

ВИСНОВКИ

Отже, виходячи із завдань кваліфікаційної роботи, можна зробити наступні висновки.

1. Досліджено визначення таких понять, як «децентралізація», «грумада», «територіальна грумада» та характерні риси об'єднаної територіальної грумади. Об'єднані територіальні грумади –це адміністративно-територіальні одиниці, що об'єднують територію сіл, міст і селищ, мають власні органи самоврядування, які ухвалюють рішення про розвиток, бюджети, освіту тощо, є фінансово незалежними та активно взаємодіють із громадянами з метою служіння розвитку та задоволенню потреб місцевого населення. Процедура добровільного об'єднання територіальних грумад дає їм змогу самостійно визначати рішення щодо свого розвитку та об'єднання, підвищуючи ефективність управління та розвитку регіональних грумад на місцевому рівні.

2. Досліджено наукові праці вчених, які займалися питанням об'єднаних територіальних грумад. Тут ми дослідили поняття «об'єднаної територіальної грумади» у працях вчених, роль процесу децентралізації та його вплив на розвиток регіонів у цілому; виокремили здобутки процесу децентралізації в Україні; проаналізували ключові аспекти децентралізації влади в Україні.

3. Охарактеризовано правове регулювання об'єднаних територіальних грумад в умовах децентралізації. Правове регулювання діяльності об'єднаних територіальних грумад в Україні здійснюється на основі низки законів, зокрема Закону «Про добровільне об'єднання територіальних грумад» та Закону «Про співробітництво територіальних грумад». Законодавче регулювання ОТГ в Україні надає регіональним грумадам значні повноваження та самостійність у питаннях місцевого розвитку та управління.

4. Розкрито сучасний стан об'єднаних територіальних грумад в умовах децентралізації. На етапі сучасного стану ОТГ в Україні утворено 1469 ОТГ (2020р.) , що є значно більшим показником, ніж у 2018-му році. На прикладі Вінницької області ми дослідили динаміку розподілу ОТГ (10,11 ОТГ на 1 район) і з'ясували, що

відповідно до ч.2. ст. 10 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» сприятливою кількістю для ефективного розвитку ОТГ є 10-11 одиниць на район. Вінницька область відповідає цьому значенню в цілому, проте простежується проблема нерівномірності розподілу кількості ОТГ на райони: 7-8 ОТГ нижче середньої величини припадають на один район, в той час як на один район можуть припадати й 14-16 ОТГ величини, вищої за середню.

Розвиток об'єднаних територіальних громад у контексті децентралізації є важливою частиною реформ в Україні, надаючи громадам більше повноважень, фінансову незалежність і можливість залучати інвестиції, сприяючи зміцненню місцевого самоврядування та підвищенню ефективності управління.

5. Визначено розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану. Розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану в Україні –непросте завдання, але реформи допоможуть поліпшити умови життя та задовольнити потреби місцевого населення, зокрема, внутрішньо переміщених осіб. Головна мета – створити умови для сталого розвитку та забезпечити мирне і стабільне майбутнє для громад по всій Україні.

6. Охарактеризовано Вінницьку міську територіальну громаду як успішний приклад об'єднаних територіальних громад в Україні. Досліджено географічні особливості, де розташована громада; проаналізовано вибори 2015-го і 2020-го року, де переміг С.А. Моргунов і розглянуто ефективність його управління. Розквіт Вінницької міської ОТГ визначається багатьма відзнаками: найкомфортнішим містом в Україні для проживання та ведення бізнесу, відповідальність міського голови як головного посадовця органів виконавчої влади тощо.

Ми дослідили різні аспекти розвитку Вінницької МТГ в умовах децентралізації: діяльність ОМС, економічний розвиток, громадське залучення, соціальний розвиток. На території Вінницької МТГ працює понад 200 підприємств, 4 індустріальних парки, реалізовано понад 10 напрямків аграрної промисловості.

Соціальний розвиток заключається у активній відбудові закладів для освіти, охорони здоров'я, спорту, культури. У Вінницькій МТГ це понад 65- закладів у

цілому. За звітом С.А. Моргунова у 2023-му році на соціальний розвиток виділено близько 800 млн. грн. з місцевого бюджету.

Активною в умовах децентралізації влади і розвитку Вінницької МТГ є залучення громадян до політично-суспільної діяльності: 1317 діючих громадських організацій, що займаються розвитком ОТГ у сфері розвитку молоді; прийнятті рішень; громадських ініціативах, слуханнях та зверненнях; допомозі людям із особливими потребами та охороні здоров'я тощо.

Проаналізовано «Стратегію розвитку Вінницької міської об'єднаної територіальної громади ДО 2030-го року», де визначена стратегія розвитку громади на найближчі 10 років. Тим самим проаналізовано пріоритети розвитку Вінницької міської ОТГ.

7. Проаналізовано зарубіжний досвід розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. В зарубіжних країнах децентралізація використовується як інструмент сприяння розвитку місцевих громад, підвищення їхньої незалежності та відповідальності. Прозорість і відкритість діяльності місцевих органів влади та ухвалення рішень важливі для підтримання довіри населення до влади. Такі країни, як Данія, Фінляндія, Польща, Велика Британія та Франція, також приділяють велику увагу забезпеченню фінансової незалежності місцевих громад, щоб вони могли розвиватися далі.

8. Описано напрямки розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. Розвиток об'єднаних громад в умовах децентралізації в Україні потребує комплексного підходу, що враховує потреби громади, створює умови для розвитку та задовольняє соціальні й економічні потреби. Розвиток інфраструктури, економічний розвиток та соціальний захист є ключовими елементами успішного розвитку об'єднаних територіальних громад України.

9. Сформульовано практичні рекомендації щодо удосконалення розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану. Особливого значення описані рекомендації набувають для маленьких громад, у яких об'єднані села та селища. Адже саме такі регіони мають ряд невирішених проблем: недостатнє громадське залучення до управління регіоном та прийняття рішень;

недостатність надання медичних, адміністративних, освітніх, комунальних послуг; слабо розвинена інфраструктура для жителів, що мають особливі потреби або потребують психологічної підтримки; недостатній розвиток у контексті сучасності (вміння користуватись електронними послугами тощо). Ці проблеми потрібно вирішити задля перспективи подальшого розвитку цих ОТГ, здійснити модернізацію системи управління, забезпечити потреби населення. Це допоможе збалансувати розвиток малорозвинених ОТГ в умовах децентралізації влади і складної політичної ситуації в Україні. До того ж, це важливо для внутрішньо переміщених осіб, які мають потребу у житлі, наданні публічних послуг, соціальному захисті тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Слободянюк І. О. Теоретичні аспекти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації публічної влади в Україні. *Філософсько-методологічні та гносеологічні проблеми публічного управління* : Тези до круглого столу, м. Вінниця, 17 листоп. 2023 р. Вінниця, 2023.
2. Слободянюк І. О. Зв'язок національної економіки та державного управління. *Глобальні тенденції та національні особливості публічного управління та адміністрування* : Тези до круглого столу, м. Вінниця, 22 груд. 2023 р. Вінниця, 2023. С. 262-265.
3. Слободянюк І. О. Розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації : Курсова робота. Вінниця, 2023. 33 с.
4. Дорош У. До визначення поняття децентралізації влади. *Ефективність державного управління*. 2017. № 3 (52), ч. 1. С. 131.
5. Про підготовку проекту щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України : Розпорядж. Президента України від 26.02.2015 р. № 229/2015-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229/2015-rp#Text> (дата звернення: 15.04.2024).
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Бусел. Ірпінь : Перун, 2001. 218 с.
7. Грицяк І. А. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація. К. : Вид-во УАДУ, 1997. 55 с.
8. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / відп. ред. Н.Р. Нижник. Київ : Вид-во УАДУ, 1997. С. 16.
9. Кирилук І., Борщ В. Поняття, суб'єкти, цілі, завдання та принципи децентралізації державної влади. *Економіка і суспільство*. 2021. № 25. С. 4–5. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-77> (дата звернення: 31.01.2024).
10. Хребтій І. В. Децентралізація як рушійна сила підвищення ефективності державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1, січ. С. 108–112.

11. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР : станом на 16 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 11.03.2024).

12. Лазор О. Я., Лазор О. Д. Місцеве самоврядування. Вітчизняний та зарубіжний досвід : навч. посіб. Київ : Дакор, 2004. С. 33-35.

13. Орзіх М. Концепція правового статусу самоврядних територій і органів місцевого самоврядування. *Місцеве та регіональне самоврядування в Україні*. 1995. № 10-11. 1-2. 67с.

14. Батанов О. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2008. № 2. С. 51–53.

15. Бодрова І. Концептуальні підходи визначення поняття територіальної громади. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2004. № 7. С. 63–65. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/2468> (дата звернення: 12.04.2024).

16. Патицька Х.О. Територіальна громада в політико-правовій практиці сучасної України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. №4. С. 320-322.

17. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 23.03.2024).

18. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР : станом на 16 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 23.03.2024).

19. Гайдар М. Є. До питання конституційно-правового врегулювання статусу об'єднаних територіальних громад в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № 83. С. 88-89. URL: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i83.114> (дата звернення: 24.02.2024).

20. Потапенко С. Характерні риси об'єднаної територіальної громади. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. № 2. 2019. 50 с.

21. Поляруш-Сафроненко С. О. Порядок добровільного об'єднання територіальних громад в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. № 2. 2023. С. 118-119. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/8954> (дата звернення: 10.03.2024).
22. Лазор О. Місцеве управління: понятійно-категорійний апарат. *Academic Journals and Conferences*. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26558/lazor.pdf> (дата звернення: 18.03.2024).
23. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування. Львів: Літопис, 2002. С. 7-17
24. Баймуратов М. О. Публічна самоврядна (муніципальна) влада в Україні: методологічні підходи до визначення основних ознак. *Публічне право*. 2011. № 2. 4 с.
25. Верховод Б.А. Адміністративно-територіальна реформа як основа підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2013. № 16. С. 95-97. Режим доступу: URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSunu> (дата звернення: 20.03.2024).
26. Камінська Н. В. Децентралізація влади і досвід її проведення у зарубіжних державах. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 4. С. 35-40.
27. Баймуратов М. О. Територіальна громада у національному та міжнародному вимірах. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. 2017. № 13. 121 с. Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_pr_2017_13_19 (дата звернення: 26.03.24).
28. Круглашов А., Бурєга В. Achievements and difficulties in the implementation of decentralization of power in Ukraine. *Public administration aspects*. 2021. № 9, no. 2. P. 69-71. URL: <https://doi.org/10.15421/152120> (дата звернення: 23.03.2024).
29. Поляруш-Сафроненко С. О. Нормативно-правові джерела дослідження об'єднаних територіальних громад в системі місцевого самоврядування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. № 55. 2022. С. 27-30. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/7477> (дата звернення:

30. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III : станом на 1 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> (дата звернення: 01.04.2024).

31. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.03.2015 № **157-VIII**. *Голос України*, 2015, № **39**. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 31.10.2023)

32. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 24.07.2014 № **1508-VII**. *Голос України*, 2014, № **138**. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 31.10.2023)

33. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 12.05.1999 № **586-XIV**. *Офіційний вісник України*. 1999. № **18**. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 31.10.2023)

34. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Концепція від 01.04.2014 № 333-р. *Урядовий кур'єр*, 2014, № 67. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2023)

35. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Стратегія від 14.08.2020 № 695. *Урядовий кур'єр*, 2020, № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.11.2023)

36. Лазор О. Д., Лазор О. Я. Децентралізація по-львівськи: виклики та вибір // Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 29 травня 2020 р.). Частина 1. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. С. 185-188.

37. Учасники проектів Вікімедіа. Територіальна громада України – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Територіальна_громада_України (дата звернення: 01.04.2024).

38. Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верхов. Ради України від 17.07.2020 р. № 807-IX : станом на 7 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення: 01.04.2024).

39. Лазор О. Я. Оцінювання ефектів адміністративно-територіальної реформи на прикладі Львівської та Вінницької областей. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Т. 33 (72). № 2. С. 136 – 143. URL: DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.2/23> (дата звернення: 08.04.2024).

40. Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС). URL: <http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/CDI-Vinnysia.pdf> (дата звернення: 08.03.2024).

41. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / ред.: В. Кравців, І. З. Сторонянська. Львів : ДУ «Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Доліш. НАН України, 2020. 531 с.

42. Індустріальні парки стануть рушієм розвитку українських міст. Пояснюємо на прикладах - Хмарочос. *Хмарочос*. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2024/02/20/industrialni-parky-stanut-rushiyem-rozvytku-ukrayinskyh-mist-poyasnyuyemo-na-prykladah/> (дата звернення: 01.04.2024).

43. Про індустріальні парки : Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI: станом на 17 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> (дата звернення: 01.04.2024).

44. Індустріальні парки в Україні - 2022 рік | Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik> (дата звернення: 02.04.2024).

45. Кількість індустріальних парків в Україні зростає!. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/236154.html (дата звернення: 02.04.2024).

46. Хірівський Р. П. Формування та розвиток земельних ресурсів об'єднаних територіальних громад в умовах реформи децентралізації // «Наука і освіта в інтелектуально-інноваційному розвитку суспільства», матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2019. С. 190-192.

47. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель: Закон України від 17.06.2020 р. № 711-IX: станом на 9 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text> (дата звернення: 16.04.2024).

48. Гарбар Ж. В., Бондалетова Т. О. Особливості формування бюджетів об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. *Економічна наука*. Серія: Економіка та держава. Випуск № 6. 2021. С. 45-51. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4953&i=6>

49. Луців М. В. Децентралізація як фактор залучення інвестицій в об'єднані територіальні громади // Збірник тез доповідей студентської науково-практичної конференції «Економіка бізнесу: виклики діджиталізації та стратегії розвитку» (Тернопіль, 22 квітня 2021 року). Тернопіль. 2021. С. 59-61.

50. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Методичний підхід до вибору напрямів просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану. *БізнесІнформ*. Випуск № 7. 2022. С. 67-73. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28227>

51. Васильків Я. О. Управління фінансами територіальних громад в умовах воєнного стану // Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення: матеріали Наукової конференції студентів / відповід. за вип.: проф. Семак Б. Б. Львів: вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2023. С. 43-45.

52. Західна О. Р., Закорко К. К. ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2022. № 14. С. 78–84. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.10> (дата звернення: 07.05.2024).

53. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022: станом на 13 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 11.04.2024).

54. Припхан І. І., Щур Р. І. Економічні та конституційно-правові аспекти публічного управління територіальними громадами в умовах воєнного стану.

Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Випуск № 19. Том 2. 2023. С. 280-288. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17300>

55. Вінницька міська територіальна громада. *ReBuildUkraine 2024*. URL: <https://rebuildukraine.in.ua/vinnytska-hromada2#about-1> (дата звернення: 02.04.2024).

56. Чисельність населення в м. Вінниця. *Ставки, індекси, тарифи*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/town/vinnica/> (дата звернення: 02.04.2024).

57. Десна сайт селища | Вінницький район | Вінницька область | Україна. URL: https://mistaua.com/Україна/Вінницька_область/Вінницький_район/Десна (дата звернення: 02.04.2024).

58. Савчук Т. Історія села Вінницькі Хутори. *Вінницько-Хутірська бібліотека*. URL: https://library4vmcbs.blogspot.com/p/blog-page_6.html (дата звернення: 03.04.2024).

59. *Вінницька міська рада*. URL: <https://2021.vmr.gov.ua/Docs/ExecutiveCommitteeDecisions/2022/№1102%2009-06-2022.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).

60. Внутрішньопереміщені особи – нові жителі громади. У Вінниці відбулось засідання Координаційної ради з питань ВПО. *Вінницька міська рада*. URL: <https://www.vmr.gov.ua/vnutrishno-peremishcheni-osoby-novi-zhyteli-hromady-u-vinnytsi-vidbulos-zasidannia-koordinatsiinoi-rady-z-pytan-vpo> (дата звернення: 10.04.2024).

61. Про Статут ВМТГ. *Вінницька міська рада*. URL: <https://vmr.gov.ua/media/Місто%20Вінниця/№799%2028-01-2022%20Про%20Статут%20ВМТГ.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).

62. *Вінницька міська рада*. *Вінницька міська рада*. URL: <https://www.vmr.gov.ua/stratetiia> (дата звернення: 10.04.2024).

63. Про внесення змін до деяких законів України щодо впорядкування окремих питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування і районних державних адміністрацій : Закон України від 17.11.2020 р. № 1009-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-20#Text> (дата звернення: 10.04.2024).

64. Вінницька міська рада. *Вінницька міська рада*. URL: <https://www.vmr.gov.ua/misto-ta-vlada> (дата звернення: 10.04.2024).

65. Робота політичних партій в органах місцевого самоврядування Вінниччини в умовах повномасштабної війни. *ОПОРА - Громадянська мережа - вибори в Україні - ElectioninUkraine*. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/roбота-politichnih-partiy-v-organah-miscevogo-samovryaduvannya-vinnichchini-v-umovah-povnomasshtabnoyi-viyani-24909> (дата звернення: 06.04.2024).

66. Оприлюднено офіційні результати виборів до Вінницької міськради та мера Вінниці - Вежа. *Вежа*. URL: <https://vezha.ua/oprylyudнено-ofitsijni-rezultaty-vyboriv-do-vinnytskoyi-miskrady-ta-mera-vinnytsi/> (дата звернення: 06.04.2024).

67. Новини міста - Вінницю вшосте визнали найкомфортнішим містом...
Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20201118162452/https://www.vmr.gov.ua/Lists/CityNews/ShowNews.aspx?ID=6876> (дата звернення: 07.04.2024).

68. Вінниця – найкомфортніше місто для ведення бізнесу - Офіс ефективного регулювання.
WaybackMachine. URL: <https://web.archive.org/web/20201109151136/https://brdo.com.ua/news/vinnytsya-najkomfortnishe-misto-dlya-vedennya-biznesu/> (дата звернення: 07.04.2024).

69. Делегація ЮНІСЕФ привезла до Вінниці нагороду за перемогу у міжнародному конкурсі.
Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20201116083044/https://www.unian.ua/society/10763921-delegaciya-yunisef-privezla-do-vinnici-nagorodu-za-peremogu-u-mizhnarodnomu-konkursi.html> (дата звернення: 06.04.2024).

70. Council of Europe. Three Intercultural Cities among the 26 municipalities awarded a distinction by the Europe Prize Sub-Committee. *Intercultural cities programme*. URL: https://web.archive.org/web/20201109165644/https://www.coe.int/en/web/interculturalcities/newsroom/-/asset_publisher/SdoHqjJtqgoX/content/three-intercultural-cities-among-the-26-municipalities-awarded-a-distinction-by-the-europe-prize-sub-committee (date of access: 07.04.2024).

71. Рейтинги відповідальності мерів міст за кількістю даних обіцянок » Слово і Діло. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/rejtyngy/golovy-miskyh-rad/zavidpovidalnistju> (дата звернення: 08.04.2024).

72. Вінницька міська рада. *Вінницька міська рада*. URL: <https://www.vmr.gov.ua/miska-rada> (дата звернення: 10.04.2024).

73. Про проект рішення міської ради «Про хід виконання «Програми сприяння розвитку інституцій громадянського суспільства на 2015-2017 роки» у 2015 році. *Вінницька міська рада*. URL: <https://2021.vmr.gov.ua/Docs/ExecutiveCommitteeDecisions/2015/№2578%2012-11-2015%20Про%20проект%20рішення.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).

74. Сайт інституції громадянського суспільства. *Вінницька міська рада*. URL: <https://www.vmr.gov.ua/NGO> (дата звернення: 11.04.2024).

75. Громадські слухання. *Вінницька міська рада*. URL: <https://www.vmr.gov.ua/hromadski-slukhannia-0#parentHorizontalTab4> (дата звернення: 10.04.2024).

76. ЗВІТ міського голови Сергія Моргунова та Вінницької міської ради. *Вінницька громада*. URL: <https://www.vmr.gov.ua/media/Міський%20голова/Звіти%20плани/Звіт%20міського%20голови%20за%202023%20рік.pdf> (дата звернення: 19.03.2024).

77. Ukrinform. Помічників ветеранів набирають переважно з ветеранів: побратимам порозумітися простіше. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3799273-pomicnikiv-veteraniv-nabiraut-perevazno-z-veteraniv-pobratimam-porozumitisa-prostise.html> (дата звернення: 10.04.2024).

78. ЗВІТ про роботу Центру адміністративних послуг «Прозорий офіс» Вінницької міської ради за грудень 2022 року. *Вінницька міська рада*. URL: <https://vmr.gov.ua/media/Департамент%20адміністративних%20послуг/Звіт%20за%202022%20рік%20ЦНАП.pdf> (дата звернення: 16.04.2024).

79. Хрущ С. В. Зарубіжний досвід розвитку територіальних громад в умовах децентралізації // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління:

електронне наукове видання: збірник. 2020. Випуск № 4 серпень. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. С. 208-216.

80. Бутурлакiна Т. О. Актуальнi аспекти органiзацiї i функцiонування мiсцевих фiнансiв в умовах децентралiзацiї: свiтовий досвiд i Україна // Сучаснi виклики i актуальнi проблеми науки, освiти та виробництва: мiжгалузевi диспути зб. наук. пр.: матерiали IV мiжнародної науково-практичної iнтернет-конференцiї (Київ, 15 травня 2020 р.). Київ, 2020. С. 50-56.

81. Клименко Н. Органiзацiйно-правовi засади забезпечення безпеки об'єднаною територiальною громадою в умовах децентралiзацiї. *Науковий вiсник: Державне управлiння*. № 3. 2021. С. 29-49. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/188>

82. Соскiн О. Мiсцеве самоврядування: досвiд Польщi. *Економiчний часопис–XXI*. 11.11.2000. 13 с.

83. Regulski J. Samorząd III Rzeczypospolitej: Konceptje i realizacja. Warszawa : Wydawn. Naukowe PWN, 2000. 216 с.

84. Зозуля Є. Адмiнiстративна реформа: польський досвiд. Інформацiйний бюлетень Мiжнародного центру перспективних дослiджень «Вiсник центру». № 88. 4.12.2000. С. 3-9.

85. Svitlychna A. V., Dzhos D. S. Адмiнiстративно-територiальна реформа: досвiд Польщi та напрацювання в Україні. *Publicadministrationaspects*. 2015. Т. 3, № 9. 22 с. URL: <https://doi.org/10.15421/151568> (дата звернення: 11.04.2024).

86. Польща. Закон про гмiнне самоврядування вiд 8 березня 1990 р - Інститут громадянського суспiльства. Інститут громадянського суспiльства. URL: <https://www.csi.org.ua/publications/zakon-pro-gminne-samovryaduvannya-vid-8-b/> (дата звернення: 11.04.2024).

87. Органiзацiя адмiнiстративно-територiального устрою та мiсцевого самоврядування республiки Польща - Мережа UPLAN. Мережа UPLAN. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/orhanizatsiia-administratyvno-terytorialnoho-ustroiu-ta-mistsevoho-samovriaduvannia-respubliky-polshcha/> (дата звернення: 11.04.2024).

88. Малиновський В. Об'єднання територіальних громад: добровільність чи примусовість? Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк: Вежа-друк, 2018. № 1. С. 171–173.

89. Сірик З. Адміністративно-територіальний устрій: досвід пострадянських республік (Литва, Латвія, Естонія). Держава та регіони. 2016. № 3. С. 151.

90. Шамара О. О. Розвиток територіальних громад в умовах децентралізації // Збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи». (м. Хмельницький, 18 травня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 64-66.

91. Самборська О. Ю., Колесник Т. В. Оцінка сучасного стану та напрями розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. Економіка АПК. Випуск № 11. 2019. С. 96-105. URL: <https://eapk.com.ua/uk/journals/tom-26-11-2019/otsinka-suchasnogo-stanu-ta-napryami-rozvitku-ob-yednanikh-teritorialnikh-gromad-v-umovakh-detsentralizatsiyi>

92. Олійник В. А. Стратегічні напрями розвитку територіальної громади в умовах децентралізації // Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практич. конф. (25 травня 2023 року, м. Полтава). м. Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. С. 231-233.

93. Лазор О., Лапшин С., Гуменюк Л. Оцінювання цілей стратегічного планування за допомогою SWOT-аналізу // Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів»: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Херсон, 17-18 листопада 2021 р. / Упоряд. Т. Казакова. Херсон, книжкове вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2021. С. 84-87.